

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/215529,Rocznica-zbrodni-w-Kochanowce.html>
26.02.2026, 20:35

Rocznica zbrodni w „Kochanówce”

W dniach 13-15 marca 1940 roku Niemcy wymordowali ponad 500 pacjentów Szpitala dla Psychicznie i Nerwowo Chorych „Kochanówka” na obrzeżach Łodzi. Zbrodnia wpisywała się w akcję eutanazyjną T4, mającą na celu wyeliminowanie „życia niewartego życia”.

[85. rocznica zbrodni w „Kochanówce”](#) [Akcja eutanazyjna](#) [Akcja T4](#) [Zbrodnie niemieckie](#)

13.03.2026

III Rzesza i chorzy psychicznie

Pod koniec października 1939 r. – w piśmie antydatowanym na 1 września – Adolf Hitler zezwolił na przerywanie życia „nieuleczalnie chorych”. Przeprowadzeniem zbrodniczej akcji zajął się urząd ulokowany początkowo przy palcu Poczdamskim w Berlinie, a od kwietnia 1940 r. przy Tiergartenstrasse 4 (stąd skrót: T4).

Przebieg akcji T4 na ziemiach polskich

Pacjenci szpitali psychiatrycznych na okupowanych ziemiach polski byli mordowani już od pierwszych tygodni II wojny światowej. Taki los spotkał m.in. pensjonariuszy placówek w Kochborowie, Owińskach, Świeciu, Kościanie i Chełmie.

„Kochanówka” tylko pozornie działała w tym czasie bez przeszkód. Najprawdopodobniej jeszcze przed końcem 1939 r. władze niemieckie zakazały wypisywania chorych ze szpitala. Wkrótce zażądały spisów podopiecznych z podziałem na narodowość. Następnie przeprowadzono powierzchowne badanie pacjentów, będące w istocie zakamuflowaną selekcją.

W połowie marca 1940 r. Niemcy przeprowadzili główną akcję likwidacyjną. Objęła ona wytypowanych pacjentów polskich i żydowskich, wyprowadzanych z pawilonów według imiennych list. Niektóre kobiety miały być zabierane w samej bieliźnie lub nawet nago. Portier Józef Łabędź zapamiętał, że „gdy jakiś chory siedł wolniej czy opierał się, to dostawał pięścią czy kijem”. Niemcy przejmowali depozyty pacjentów. Nie interesowali się natomiast ich dokumentacją szpitalną.

Anna Słomczyńska, pracująca w sekretariacie „Kochanówki”, zeznała krótko po wojnie: „Do dużego, zamkniętego auta z napisem »Cafe Kaiser« pakowano mniej więcej 60 chorych. [...] Od Niemców nic nie można było się dowiedzieć, gdzie jadą chorzy, [ale] wśród personelu chodziły plotki, że te auta widziano w lasach koło Zgierza, czasami widziano koło Lućmierza”. Po pewnym czasie duży samochód wracał pusty. „Krażyły plotki, że chorych gazują w aucie albo rozstrzelują” – zeznał ogrodnik Józef Owczarek.

Kolejne akcje likwidacyjne odbyły się 27 i 28 marca 1940 r. oraz latem następnego roku. Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce podawała później, że łącznie Niemcy zamordowali 692 pacjentów „Kochanówki”. Śledztwo w tej sprawie prowadziła już w latach 1945-1946 łódzka sędzia śledcza Sabina Krzyżanowska. Niemiecki lekarz Herbert Grohmann (1908-1988), wskazany przez nią jako bezpośrednio uwikłany w zbrodnię, nie tylko nie poniósł kary, lecz po wojnie kontynuował karierę w zachodnich Niemczech.

Pamięć o akcji T4

„Kochanówka” wchodzi dziś w skład Specjalistycznego Psychiatrycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Łodzi. Kilkanaście lat temu na ścianie budynku przy ul. Aleksandrowskiej 159 została umieszczona czterojęzyczna tablica z napisem: „Pacjentom szpitala w Kochanówce bestialsko wymordowanym podczas akcji »T4« przez nazistowskie władze okupacyjne w latach 1940-1941. Cześć ich pamięci”.

Szacuje się, że ofiarami akcji „T4” padło w latach 1940-1941 ponad 70 tys. chorych i niepełnosprawnych z Rzeszy i terenów przez nią okupowanych.

Zbrodnie niemieckie z czasu II wojny światowej są przedmiotem systematycznych badań prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej.

W wydanej w ubiegłym roku monografii dr. Tomasza Cerana „Zbrodnia pomorska 1939. Początek ludobójstwa niemieckiego w okupowanej Polsce” znalazł się osobny podrozdział o zagładzie pacjentów szpitali psychiatrycznych:

Zbrodnia pomorska 1939

Tomasz
Ceran

Początek ludobójstwa
niemieckiego
w okupowanej Polsce

Książka jest dostępna w naszych [księgarniach stacjonarnych oraz internetowej](#).

Niemieckiej akcji eutanazyjnej są też w całości lub części poświęcone liczne artykuły dostępne w portalu IPN przystanekhistoria.pl i na innych stronach Instytutu:

- [Zbrodnie nazistowskie popełnione na osobach niepełnosprawnych w świetle prawa międzynarodowego](#),
- [Eksterminacja pacjentów szpitali psychiatrycznych na Pomorzu Gdańskim w 1939 r.](#),
- [Szpital psychiatryczny w Kocborowie podczas II wojny światowej](#),
- [Zamordowanie pacjentów szpitala psychiatrycznego w Chełmie](#),
- [Poligon doświadczalny Holokaustu](#),
- [Pomorski Katyń. Zbrodnie w Lasach Piaśnickich](#),
- [Eutanazja – ukryte ludobójstwo pacjentów szpitali psychiatrycznych w Kraju Warty i na Pomorzu w latach 1939-1945](#),
- [80. rocznica likwidacji przez Niemców Zakładu dla Umysłowo i Nerwowo Chorych w Kobierzynie](#).

Zapraszamy do obejrzenia na naszym kanale IPNtvPL dyskusji poświęconej realizacji „Akcji T4” na terenie współczesnej Ziemi Lubuskiej:

Audio: Marcin Przeglęta o rocznicy zbrodni w „Kochanówce”

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Centrala

Zbrodnie niemieckie

Artykuł

Pawilon neurologiczny szpitala im. dr. J. Babińskiego w Łodzi. Zdjęcie: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

Pliki do pobrania

[Marcin Przeglądka o rocznicy zbrodni w „Kochanówce” \(mp3, 1.52 MB\)](#)

[Marcin Przeglądka o rocznicy zbrodni w „Kochanówce” \(wav, 11.14 MB\)](#)
